

PAPER DETAILS

TITLE: DORNBURG ATÖLYESINDEN TATBIKİ'YE SERAMİK

AUTHORS: Serap ÜNAL

PAGES: 115-139

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1446621>

DORNBURG ATÖLYESİNDEN TATBİKİ'YE SERAMİK CERAMIC TO TATBİKİ FROM DORNBURG WORKSHOP

Serap ÜNAL

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü
Assoc. Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Fine Arts,
Department of Ceramic and Glass

serapunal@sdu.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2407-1789>

Atıf/Citation

Ünal, S. (2021). "Dornburg Atölyesinden Tatbiki'ye Seramik". *Sanat Dergisi*, (37), 115-139.
Derleme Makale/Review Article

Doi: <http://doi.org/10.47571/ataunigsfd.840235>

Öz

Estetik, sanat ve zanaat, birbirinden net bir şekilde ayrıştırılamayan yanı sıra betimsel ve kavramsal olarak da tartışmaları sonlandırılmayan bir kavramlar dizisidir. 1919'da Walter Gropius'un ünlü manifestosuyla tasarımıyla birlikte tekniğin de dâhil edilmesiyle yeni ve farklı bir dönem başlatılmıştır. Bu dönem tasarım devrimi olarak da anılmaktadır. Faaliyetlerini 14 yıl kadar kısa sayılacak bir zamanda sürdürmelerine karşın, işlevselliği estetiğe büründürmeyi amaçlayan tasarım anlayışını günümüze kadar ulaşacak şekilde dünyaya yaymışlardır.

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO), kurucu öğretim elemanlarının kullandığı söylem şekliyle "Tatbiki" ülkemizde kuşkusuz Bauhaus öğretisinin en önemli temsilcisidir. Sanat-Zanaat tartışmalarının en yoğun yaşandığı seramik sanatı/zanaatı, yeni bir bakış açısıyla Bauhaus bünyesinde Dornburg atölyesinde hayat bulmuştur. Bu anlayıştan türeyerek seramik sanatı, Tatbiki Güzel Sanatlar

Abstract

Aesthetics, art and craft are a series of concepts that cannot be clearly separated from each other, as well as their discussions cannot be ended descriptively and conceptually. In 1919, with Walter Gropius' famous manifesto, a new and different era was initiated with the inclusion of design and technique. This period is also known as the design revolution. Although they continued their activities in a short period of time as 14 years, they spread the concept of design that aims to transform functionality into aesthetics to the World.

The State School of Applied Fine Arts (DTGSYO) is undoubtedly the most important representative of the Bauhaus doctrine in our country, "Applied" as used by its founding lecturers. The ceramic art / craft, where art-craft discussions are most intense, came to life in the Dornburg workshop within the Bauhaus with a new perspective. Deriving from this understanding, the art of ceramics continued its academic existence in the Ceramics Department, which was established

Yüksek Okulu'nun okulun kuruluşuyla (1957) birlikte aynı yılda kurulan Seramik Bölümü'nde akademik olarak varlığını sürdürmüştür.

Dornburg atölyesi, Bauhaus Okulunun temel atölyelerinden olup ilk kurulan gruptur. "Tatbiki" seramik bölümünün başat örneği olup bölümün önemli referans kaynağı olmuştur. Dornburg atölyesine dair yurtiçinde yayına rastlanmamış olmasına karşın, dış kaynaklardan da yararlanılarak Bauhaus öğretisinin seramik sanatı ve eğitimi özelinde Tatbiki'ye yansımaları, özellikle okul mezunu hocalarımızdan alıntılanarak ve tarihsel geçmişine de değinilerek çalışmanın anlatımı amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Bauhaus, Dornburg, Tatbiki, Seramik, Sanat-Zanaat.

in the same year with the establishment of the School of Applied Fine Arts in 1957.

The Dornburg workshop is one of the basic workshops of the Bauhaus School and is in the first group established. This workshop is the leading example of the "Tatbiki" ceramics department and has become an important reference source for the department. However, there was no domestic publication about the Dornburg workshop, and the reflection of the Bauhaus teaching on the ceramic art and education, especially in the ceramic art and education, was aimed to explain the article by citing our school graduate teachers and mentioning the historical.

Key words: Bauhaus, Dornburg, Tatbiki, Ceramics, Art-Craft.

Giriş

Modern sanat tartışmalarının öncesi ve sonrasında seramik, "zanaat mı sanat mı?" üzerine yapılan tartışmaların her dönem tam ortasında olmuştur. Pişmiş toprak üretimi, Neolitik Döneme uzanan yaklaşık 9000 yıllık geçmişine rağmen, içerdiği el becerisi ve işlevsellik sorunsalından olsa gerek kavramsal olarak sanat betiminden ötelenmiştir. Özellikle ülkemizde tarihsel geçmişi ve gelenekselliği ile de öne çıkan pişmiş toprak sanatı aynı zamanda ilk sanat eserleri olarak sayılmaktadır.

Yeni Taş Devri'nin başlangıcında günlük kullanım kapları, ağaçtan ve taştan. Anadolu'da kilden yapılmış kaplara en geç M.Ö. 7. binde Konya, Antalya ve Burdur bölgelerinde rastlanmaktadır. İlk örnekler tek renkli, nispeten kaba ve basit biçimlidir. Sonraları M.Ö. 6. Binin ortalarında, özellikle Çatalhöyük'te ve Hacılar'da yapılanlar çok başarılı olup, insanlığın seramik konusunda ortaya koyduğu ilk sanat yaratılarıdır (Akurgal, 1998: 8).

Sanat, zanaat ve estetik yönünden seramiğin en yoğun tanımlanmaya çalışıldığı dönem ise XVIII. Yüzyıldır. Zira bu yüzyıla kadar genel anlamında sanat ve zanaat, terim olarak birbirlerinin yerine kullanılıyordu.

XVIII. Yüzyılın sonuna doğru gelindiğinde "zanaatçı" ile "sanatçı" birbirinin zıddı haline gelmişti; artık "sanatçı" güzel sanat eserlerinin yaratıcısıyken "zanaatçı" sadece faydalı ya da eğlenceli şeyler yapan birisiydi. Yine aynı yüzyılda, aynı derecede geleceği belirleyici üçüncü bir bölünme daha ortaya çıkmıştı. Sanattan alınan zevk de iki bölüme ayrılıyordu: Güzel sanatlara özgü incelmış zevk ile faydalı ya da eğlendirici ürünlerden aldığımız olağan sıradan zevkler. İnce veya derin düşünceye dayalı zevk, yeni bir adla "estetik" adıyla anılır hale geldi. Her ne kadar modern güzel sanatlar sistemi 19. yüzyılın başlarından bu yana Avrupa ve Amerika kültürünü egemenliği altına alsın da

aynı dönem için de kimi sanatçı ve eleştirmenler bu sistemin temel kutuplaşmaları olan sanat ve zanaat, sanatçı ve zanaatçı, estetik ve fayda gibi karşıtlıklara direnmişlerdir (Shiner, 2004: 24).

Modernist denemenin sonuçlarıyla Birinci Dünya Savaşı'nın şoku bir araya gelince buradan sanat ve toplum anlayışına karşı şiddetli direniş davranışları doğdu. Bu bağlamda da sürrealizm, Rus konstrüktivizmi ve Bauhaus savaşın hemen ardından ortaya çıkan direniş hareketlerinin başlıca örnekleriydi (Shiner, 2004: 345). 1919'da Walter Gropius tarafından Almanya Weimar'da kurulan sanat ve zanaat okulu, Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisince 1932 yılında kapatılana kadar olan sürede ürettiği düşünsel yapı ve uygulamaları ile hayatın neredeyse her alanına nüfuz edecek bir görsellik anlayışını döneminden itibaren günümüze kadar canlı tutmayı başarmıştır.

Bauhaus'da eğitim, zanaatçı ve sanatçı elbirliği, sanat, el işçiliği, yöntem ve sezgi bütünlüğü içinde icra edilir. Çömlek, özgün baskı, tiyatro, tekstil ve ahşap işleme atölyelerinden geçen öğrenciler, simgesel sosyal ve entelektüel bir sanat olan yapı bilimine yani mimarinin pratik amaçlarına göre hazırlanıyorlardı. Bauhaus'un bu başarısında rol oynayan önemli etmenlerden biri, günün başarılı ve tanınmış sanatçılarının angajesi ile özgün ve yaratıcı uygulamalar, örnekler üretmesi ve bu kişilerin aracılığı ile ilkelerini yayabilmesindedir. Wassily Kandinsky, Paul Klee Lyonel Feininger, Joseph Albers, Marcel Breuer, ve Laslo Moholy Nagy, gibi sanatçılar aynı zamanda 20. yüzyılın sanat anlayışını derinden etkilemiş ve değiştirmiş kişilerdi (Erzen, 2009: 48).

Gropius, ünlü manifestosuyla kurduğu sistemde, Van Doesburg, Wasisly Kandinsky, Paul Klee gibi tanınmış sanatçıları da okulun gayesine ortak edebilmiş ve bu sanatçıların öğrencilerine modern sanat kuramlarını da özümsetmiştir. Aynı zamanda mimarlık derslerine devam eden öğrenciler, mimarlık derslerinden önce tekstil, çömlekçilik, metal işleri ve mobilya atölyelerinde pratik becerileri ve malzeme bilgilerini öğreniyorlardı (Shiner, 2004: 387).

Walter Gropius'un ilk kurduğu atölyelerden biri de Weimar yakınlarında "Dornburg Çömlek Atölyesi" idi. Bu atölyede üretilen seramiklerin teknik, form ve bezemeleri sonradan ülkemizde Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu öğretim elemanları ve öğrencilerine ilham kaynağı oldu.

Yüzyılların sanatsal birikimini Bauhaus düşünselinde yoğunlaştıran Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun, 1957-58 eğitim öğretim yılında, kuruluşunda açılan 5 bölümden biri olan Seramik Bölümü, akademik anlamda yetiştirdiği öğrencileriyle sadece seramik sanatının değil, üniversitelerimizin Güzel Sanatlar Fakültelerinin Seramik Bölümlerinin öncüsü olduğu gibi aynı zamanda Seramik Endüstrisine de önemli kazanımlar sağlamıştır.

Bauhaus Tasarım Devrimi

Mimarlık ve güzel sanatlar eğitimi alanında da önemli yer tutan Bauhaus Öğretisi, 1919'da Walter Gropius tarafından Almanya Weimar'da kurulan sanat ve zanaat okulu olarak vücut bulmuştur. Bu hareket aynı zamanda bir "Tasarım Devrimi" olarak da

nitelendirilmektedir. 2019’da yüzüncü yılını kutlayan Bauhaus Okulu, 13-14 yıllık kısa ömrüne karşın bugün hala tüm dünyada ve ülkemizde etkileri devam edebilmektedir.

Döneminin toplumsal çalkantılar ve savaşlarla anıldığı yıllarda bu toplumsal sanat hareketinin kuşkusuz birden ortaya çıkması düşünülemez. 1907’de kurulan Werkbund’un “sanat ve zanaat işbirliği” kapsamında Bauhaus Okulu’nun temel düşünsel yapısına ciddi yansımaları olduğu bir gerçektir.

Alman kültürünü sanatsal faaliyetleri ile temsil eden Deutscher Werkbund, ülkenin ekonomisinde gittikçe çoğalan bir öneme sahip sanayi sektörü ile bu sanatsal oluşumu arasında işbirliği ortamı ve zemini yaratmıştır. Werkbund’un ana gayesi, sanayi ve tasarım alanlarında müşterek çalışmalarla sanatın ve zanaatın gelişmesine katkıda bulunarak, yüksek değerde ürünler ortaya koymaktı (Erkol, 2019: 56). Geçmişte ekilen bir tohum olarak 2007 senesinde 100. Yılımı kutlayan Deutscher Werkbund, bugün Almanya’nın sadece bir sanayi ve teknoloji ülkesi olmasını değil, eğitim, kültür ve sanatta da 20. yüzyıla damgasını vurmasını sağlayan bir gelişmedir. İşte, Bauhaus’un tarihsel süreçteki kökenleri bu gelişmelere bağlı olmuştur (Sarıkavak, 2019: 63).

Görsel 1. Bauhaus Yöneticileri, Soldan Sağa W. Gropius, H. Meyer, L. Mies, H. van der Rohe

Kitlesel üretimin, topluma yönelik ve insani değerleri göz önüne alarak tasarlanması gerekiyordu. Bu yönde karşımıza çıkan ilk çabalar W. Morris’in “Sanat ve Zanaat” hareketi ve 1907 yılında İngiliz toplu konut projelerinden esinlenerek kurulan Alman Werkbund’un geliştirdiği endüstriyel tasarım anlayışıdır. Ancak, Bauhaus Okulu ile toplu üretimi halk için ama çağdaş ve estetik bakış açısıyla gerçekleştirmek maksadıyla, ilkin tasarımcı ve sanatçı yetiştirmek, sonuçta mimarlık eğitimi ve dolayısıyla sağlıklı bir yapısal çevreyi amaçlamak, her şeyden önce eğitimle gerçekleştirilecek bir arzu oluyordu. Bauhaus, gerek sanatçı öğretim elemanlarının ve gerekse öğrencilerinin ürettikleriyle gittikçe tesiri yükselen bir ivme ve kazanım meydana getirmiştir (Erzen, 2009: 49).

1909’da kurulan Weimar Sanat ve El Sanatları Okulu’nun yönetiminin ardılı olarak yönetime Henry van de Velde tarafından 1915 yılında Walter Gropius, Hermann Obrist ve August Endell, önerildi. H. van de Velde’nin ısrarlı önerisiyle 1919 yılında Walter Gropius’un başkanlığı onaylandı. Güzel sanatlar ve el sanatları okulu ile

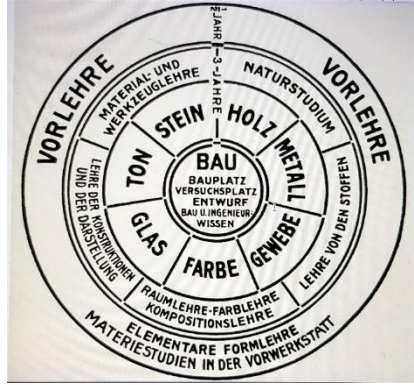
birleştirildi ve "Weimar'daki Staatliches Bauhaus" adını aldı (Chronologie Des Bauhauses, Erişim Tarihi: 12.11.2020).

Yüzyıl geçişinin sancılı senelerinde, döneminin tanınmış sanatçısı ve aynı zamanda mimar olan Henry van de Velde tarafından Weimar'da 1905 ve 1906'da tasarlanarak, 1907 yılında faaliyete geçen Werkbund (Tatbiki Sanatlar Okulu), sınai üretim ile zanaat, sanayi ile sanat, modern kültür ve kapitalizm arasında aracı rolü üstlenmeyi amaçlayarak, modernleşmenin ve endüstrileşmenin sancılarını yok etmeyi hedefine koymuştu.

Sancılı ve yanısıra sarsıcı etkileri de olan bu çarpıcı döneminin hemen arkasından gelen I. Dünya Savaşı ve bundan ötürü savaşın politik ve ekonomi dengelerini bozan yıkıcı etkisi, H. V. Velde'nin Weimar'dan ayrılmasına ve onun önerisiyle W. Gropius'un okulun yöneticisi olarak kendi yerine atanmasına yol açmıştı. Bu bir anda yapılan değişim, teoriyi pratikle bir araya getirmeyi, endüstri ile zanaatkâr ve sanatçıyı kaynaştırmayı amaçlayan okulun çizgisini, 1919 ile 1925 seneleri arasında daha da net ve radikal bir konuma getirmiştir. Gropius, Van de Velde'den yalnızca okul yöneticiliğini değil, endüstrileşmenin ve modernleşmenin problemlerini sağıltacak, zanaatı güncel hale getirerek modern dünya ile uyumlu yapacak eğitim ve öğretim anlayışını üstlenilmiş bir miras gibi benimsemiş ve okulun eğitim programına çömlekçilik metal, cam, dokuma ve baskı yanında duvar resmi ve sahne vb. atölyeleri de eklemişti (Güner ve Gün, 2019: 88).

Okulun ana fikrini ortaya koyan Gropius, temel düşüncesini bir manifestoyla vurgulamıştır; *"Mimarlar, heykeltıraşlar, ressamalar, hepimiz zanaatlara dönmeliyiz. ... Sanatçıyla zanaatçı arasında özde hiçbir fark yoktur. Sanatçı yüce bir zanaatçıdır. İradesinin denetleyemediği zamanlar olan nadir esinlenme anlarında tanrının lütfuyla çalışması sanat şekline bürünebilir. Fakat her sanatçı zanaatında ehil olmalıdır. Yaratıcı hayal gücünün kaynaklarından biri de burasıdır. Gelin zanaatçıyla sanatçı arasında küstah bir engel oluşturan sınıf ayrımlarının olmadığı yeni bir zanaatçı loncası kuralım. El ele vererek yeni bir gelecek bina edelim. Walter Gropius"* [Nayulor 1968,50] (Shiner, 2004: 386).

Gropius'un ilk olarak 1919'da kurduğu seramik (1919-1925), metal (1919-1933), tekstil dokuma (1919-1933), ahşap (1919-1933), heykel (1919-1930), cam (1919-1925), rölyef (1919-1933), atölyelerine 1921'den itibaren sahne dekoru (1921-1933), grafik baskı reklam (1925-1933), fotoğrafçılık (1929-1933) atölyeleri de ilave edildi. Mimarlık öğrencilerine de ana eğitimleri öncesinde bu atölyelerde eğitim almaları programlanmıştır (Bauhaus Kooperation, Erişim Tarihi: 14.11.2020).

Görsel 2. Bauhaus Eğitim Müfredat Çarkı, 1922

Berlin doğumlu mimar Walter Gropius, 1919'da Weimar'da Bauhaus'u uluslararası bir bakış açısıyla disiplinler arası çizgilerde çalışan bir tasarım okulu olarak kurdu. Burada, sanatsal olarak yetenekli genç erkekler ve kadınlar, sanatı, mimariyi ve zanaatkârlığı en uygun ittifak haline getirecek ve binayı sanatın bir sentezi olarak tasarlayacaklardı. Çeşitlendirilmiş eğitim, Bauhaus'un ilk aşamasında, ön kursla başladı: Burada, Bauhaus öğrencilerine, eğitimsel olarak yenilikçi ve deneysel yöntemlere dayalı malzemelerle nasıl çalışacakları öğretildi. Bundan sonra Bauhaus, öğretim, uygulama ve araştırmanın bir kombinasyonunu sağladı. Tasarımcıların eğitiminin merkezinde, çalışma ve öğretim arasındaki ayrımın büyük ölçüde kaldırıldığı Bauhaus atölyelerinde deney ve tasarım vardı. Her disiplinin kendi atölyesi vardı: seramik, dokuma, marangozluk, metal, matbu grafikler, sahne dekoru, cam ve duvar resmi. Her atölyenin başında ustalık ve teknik konulardan sorumlu bir iş ustası ve estetik ve yaratıcı yönlerden sorumlu bir form ustası vardı (What exactly was the Bauhaus?, Erişim Tarihi: 10.11.2020).

Bauhaus'da uygulamaya konan yeni bir öğretim yöntemi olarak sanat eğitimi için başlangıç veya hazırlık kursu niteliğindeki temel dersi (Vorlehre) veya temel kursu (Vorkurs), 1 Ekim 1919'da göreve atanan kuramcı ve sanatçı Johannes Itten yönetmiştir. Amacı, öğrencilerin her birinin kendi yaratıcı niteliklerine gelişme imkânı tanımak, malzemelerin doğal ve fiziksel yapısını anlamalarını sağlamak ve tüm görsel sanatların esasını oluşturan tasarımın temel prensiplerini öğretmektir. Temel Kurs'un başarıyla tamamlanmasından sonra öğrenciler, Bauhaus atölyelerinde bir zanaat öğrenecekler ve aynı zamanda gelecekte sanayi ile işbirliği yapmak için eğitileceklerdir. 1920'de Paul Klee ve 1922'de Wassily Kandinsky'nin Bauhaus'a katılmaları tasarım sözlüğüne biçim, renk ve mekân konusunda ilerici düşünceleri katar (Sarıkavak, 2019: 65). Her ne kadar okul içi çatışmaların etken olduğu söylene de Bauhaus'un en büyük talihsizliği, politik konularda hiçbir girişimleri olmamasına rağmen, her yenilikçi oluşumda olduğu gibi karşı direniş sürecinin, dönemin Nazi iktidarına denk gelmesiydi. Etkileri günümüzde de devam eden bu devrimsel sanat hareketi 1925-1933 yıllarında art arda gelen baskılara dayanamadı.

Weimar'da 1919 yılında kurulup, 1926 yılında Dessau'ya, 1932 yılında Berlin'e nakledilen okul, 1933'de kapanana kadar tasarım, mimarlık ve sanat alanında teori ile bir arada deneyseelliğe ve pratiğe dayalı bir eğitim-öğretim programı kapsamında çok sayıda öğrencinin, eğitimcinin, mimarın ve sanatçının, dönemin üretim ve estetik anlayışına ve kültürüne katkıda bulunmasına uygun bir zemin sağlamıştır (Sezer, 2019: 48).

Dornburg Seramik Atölyesi

Seramiğin sanat, zanaat ve estetik kapsamında tartışmaları 1700'lü yıllarda başlamıştır. Bauhaus'tan çok daha öncesi zanaatı estetiğe ve sanata eviren örneklerden biri de, Staffordshire'lı çömlekçi Josiah Wedgwood'dur. Çırak olarak başladığı çömlekçiliği 1759'da kurduğu kendi atölyesinde kurumsallaştırarak (kulp, tasarım, kalıp, dekor vb. birimleri ayrı üniteler halinde oluşturarak), yeni bir seramik üretim anlayışı ortaya koyan Wedgwood, ünlü Etrüsk ve Portland vazolarını üretti. XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde birbiriyle kesişen (ama tabii her birinin aynı zamanda başka kökenleri de vardı) iki sanatsal eğilim doğdu. Sanat ve zanaat hareketlerinden: Birincisi, dekoratif sanatlarla mimarlık ve sanayi arasında sıkı bağlar kuran bütüncül tasarım anlayışı; ikincisi ise küçük üretim çömlekhaneleri, dokuma atölyeleri ve mobilya stüdyolarıyla stüdyo zanaatları hareketi. Gerçi birçok mimar, bütüncül tasarımla, döşemeler de dâhil olmak üzere her şeyin kendileri tarafından tasarlanmasını ve zanaatçıların yalnızca emirleri yerine getirmelerini kastediyorlardı. Fakat çömlekçilik güzel sanatlar dünyasının kıyısında köşesinde kalıyor çömlekçilik ürünleri “dekoratif” yahut “minör” sanatlar kısmında sayılıyordu (Shiner, 2004: 362). Seramik, yüz yıldan fazla bir süreçte bu tartışmaların ardından Dornburg Atölyesinde Bauhaus düşüncesinde estetik işlevsellikle sanata yöneldi.

Gropius'un kurduğu ilk atölyelerinden olan çömlek atölyesi, Weimar'a 30 km. mesafede, zengin bir çömlekçilik geçmişine sahip bir kasaba olan Bürgel yakınlarındaki Dornburg şehrindeki “Dornburg Seramik Atölyesi”dir. Bu atölye, Bauhaus seramikçiliğinin merkezi olmuştur.

Görsel 3. Dornburg Seramik Atölyesi (Müze)

Walter Gropius, direktörlüğünü yaptığı Bauhaus'un eğitim prensiplerini özet olarak şöyle ifade etmişti: "Oyun şölene, şölen işe, iş ise oyuna dönüşür." Eğitim, sanatçı ve zanaatçı işbirliği, sanat, el işçiliği, sezgi ve yöntem bütünlüğü içinde verilir. Bu katılımcı eğitim sisteminde öğrenci ve eğitimci birlikte çalışıyor, birlikte üretiyordu (Erzen, 2009: 45).

Görsel 4. Dornburg Çömlek Atölyesinden Görüntüler, 1920'ler

Walter Gropius'un, manifestosunda ifade ettiği "sanat ve teknoloji - yeni bir birlik" talebini Bauhaus'ta gerçekleştirme konusunda ne kadar ciddi idi? Bu belki de en etkileyici şekilde, okulun 1919'da Weimar'da bir fabrika içinde açılan seramik atölyesinin yapılanmasında gösterildi. Ancak Gropius, seramik eğitimi konusunda Weimar'da ikili çıraklık ilkesini uygulayamadığı için *Formmeister* (form ustası) gibi seçkin bir modern sanatçı ve eşit derecede deneyimli bir usta zanaatkâr ile aynı zamanda bir "zanaat ustası" (çeşitli şekillerde Lehrmeister veya Werkmeister olarak çevrilmiştir) olarak yeni sanatsal fikirlerle açık olan Thüringen bölgesinde alternatifler aramalıydı. Ressam Friedrich Blau, Gropius'un dikkatini Weimar'ın yaklaşık 30 km. dışındaki küçük Dornburg kasabasında yaşayan ve çalışan çömlekçiler olan Max ve Karl Krehan kardeşlere çekti. Saale vadisinin yukarısındaki yüksek bir platoda yer alan üç Dornburg

Kalesinin eski at ahırları boştu. Dördüncü kuşak seramikçilerden olan Krehan kardeşler, başka yardımcıları olmadığından zorluklarla karşı karşıyaydı (dolayısıyla devam edecek kimse yoktu) mallarının üstün kalitesine rağmen, ana müşteri tabanı olan yoksul kırsal nüfusu olumsuz yönde etkileyen savaş sonrası ekonomik bunalım nedeniyle yerel satışlar düşmüştü.

Görsel 5. Gerhard Marcks

Görsel 6. Max Grehan 1920'ler

Gropius, Gerhard Marcks ve birkaç öğrenciyle birlikte Dornburg'u ziyaret etti ve kraliyet ahırlarını potansiyel olarak uygun alan kabul etti. Bauhaus yönetimi, Max Krehan'ın kişiliğinden de etkilenmişti. Daha sonra, taşınma ve ulaşım zorluklarına rağmen, Bauhaus yönetimi, seramik atölyesini Dornburg'a aktarmaya karar verdi. Max Krehan'a *Lehrmeister* (zanaat ustası) olarak atandığı, 13 Ekim 1920'de gönderilen ve "Artık seramik atölyesinin başı olarak kabul ediliyorsunuz" cümlesini içeren bir telgrafla bildirildi.

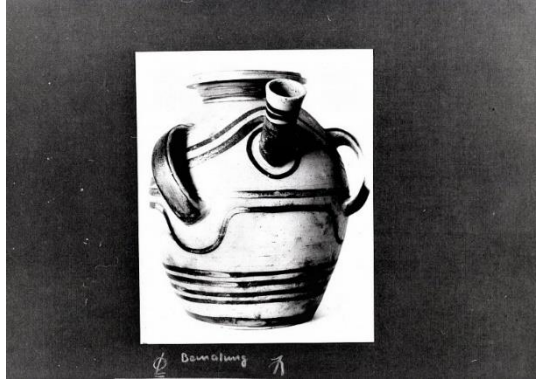
Seramik bölümüne form ustası olarak atanan Gerhard Marcks (1889–1981), Max Krehan'ın üstün profesyonel yeteneğini, yeni şeylere olan açıklığını ve insani niteliklerini takdir etti. Onunla her zaman saygılı bir şekilde çalıştı. Marcks'ın kendisi de çömlekçilik konusunda pratik bir bilgiye ve beceriye sahip olmamasına rağmen, Bauhaus'a gelmeden önce seramiklere büyük bir ilgisi vardı (Hans-Peter Jakobson, Erişim Tarihi: 05.10.2020).

Görsel 7. Seramik Atölyesinden Görüntüler (Dornburg Seramik Müzesi)

Marcks, Bauhaus'a gelmeden önce seramik uygulamalar üzerine fazla bir tecrübeye sahip olmamasına rağmen teorik olarak çok iyi bir bilgiye sahipti. Orta Amerika (Kızılderili) çömlekleri, Akdeniz, Yakın Doğu ve Anadolu çömlekleri ve formları üzerine araştırmalar yapıp bunları çizimlerle geliştirdi.

Gerhard Marcks, Dornburg'da ancak sınırlı bir ölçüde uygulayabildiği ahşap ve kilden heykellerin yanında, çoğunlukla çizimler ve gravür üretti. Ana fikrini, *"Bauhaus'ta bu eski zanaatı tüm güzelliğiyle yeniden uyandırmayı amaçladım"* diye ifade eden Marcks, Krehan tarafından yapılan seramik kapların ve daha sonra öğrencileri

Görsel 8. Gerard Marcks Tarafından Bezenmiş Max Krehan'ın Çömleği

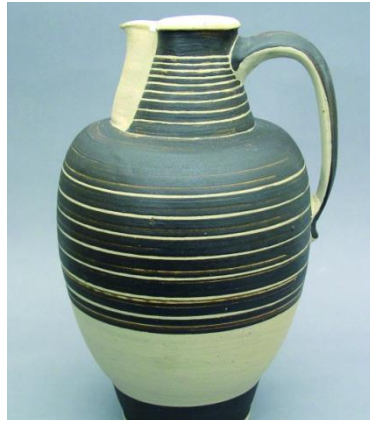
Görsel 9-10. Theodor Bogler, Çaydanlık ve Çay Kapları, 1923 civarı

olan Marguerite Friedlaender, Theodor Bogler ve Otto Lindig'in çömleklerinin bezemelerini yaptı.

İlk başlarda klasik çömlekçi çarkı ve buradan üretilen formlar, bir süre sonra alçı tornasıyla yerini endüstriyel alana, dolayısıyla çoklu üretime yönelik yeni bir tekniğe bıraktı. Gerhard Marcks, Theodor Bogler ve Otto Lindig gibi sanatçılar tarafından, atölyede güçlü bir etki yaratılarak yeni üretim tarzları denendi. Çömlekçi çarkından döküm tornası tekniklerini kullanarak seri üretime geçen yeni seramik şekillendirme tekniklerinin ve üretim yöntemlerinin yolunu açıldı. Bogler'in 'Kahve Makinesi', döküm seramiğin ünlü bir örneğidir. Diğer tipik parçalar arasında; Bogler'in tamamen değiştirilebilir modüllerden üretilen "Modüler Çaydanlığı" ve artık tasarım simgeleri olarak kabul edilen Lindig'in "Heykelimsi Kapları" sayılabilir (Bauhaus and Modernism: From Thuringia, Erişim Tarihi: 05.10.2020).

Görsel 11. Bogler'in Modüler Çaydanlığı

Görsel 12. Otto Lindig: Büyük Sürahi

1925'te Dessau'ya taşındıktan sonra Bauhaus, seramik için yeni bir girişimde bulunmadı. Seramik atölyeleri ve Dornburg ruhu Thüringen çömleklerinde yaşadı. Dornburg atölyesinin Dornburg'daki kısa büyüünün seramik sanatçıları üzerinde derin bir etkisi oldu.

Modern seramiklerin gelişimi üzerine Marguerite Friedlaender, Werner Burri, Theodor Bogler ve Franz Rudolf Wildenhain dâhil, Almanya'nın 20. yüzyılın en etkili seramikçilerinin çoğu ticareti de burada öğrendi. Otto Lindig, daha sonra oğlu bugün aynı yerde çömlek işleten Körting ailesi tarafından alınana kadar seramik atölyesini yürütmeye devam etti (Bauhaus and Modernism: From Thuringia, Erişim Tarihi: 05.10.2020).

Bauhaus günlerinden bugüne hala Dornburg'da çömlek üretilmektedir. Körting ailesi bu geleneği, sembolik de olsa seramik sanatını üreterek devam ettirmektedir. Kuşkusuz Bauhaus ekolünün seramik eğitimi ve sanat anlayışı, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de önemli etkiler yarattı.

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu

Türkiye'de güzel sanatlar eğitiminin en köklü akademik okulları, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (DGSA) ve Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (DTGSYO), aynı zamanda sanat eğitiminin önder okullarıdır. Bauhaus Ekolü denildiğinde akla gelen “Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu” dur. Ancak unutulmamalıdır ki “Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-iş Bölümü”(1) Tatbiki'nin temel yapı taşlarını oluştuyordu.

Türkiye'de tasarım ve sanat eğitimi alanında üç önemli kurum ön almıştır. Başlangıcı, 1883'de kurulan ve sanat eğitimi vermiş olan Sanayi-i Nefise Mektebi'dir. Resim, heykel gibi alanların yanında mimarlık, şehircilik eğitimi de veren okulun kuruluş amacı ve gerekçesi, yapı sanatına ilişkin eleman gereksinimini gidermekti (Artun,2019a:4). Güzel sanatlar üzerine eğitim veren ikinci okul Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümüdür. Resim-İş Eğitimi Bölümü, 1932'de kurulduğu zaman, orta eğitim kurumlarına sanat eğitimi verecek nitelikte öğretmen yetiştirmek hedefindeydi.

Maksadı ülke endüstrisinin gereksinimi olan tasarımcıları en iyi şekilde eğitip mükemmel bir şekilde yetiştirmek olan Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu (TGSO) ise, 1957 senesinde öğretime başlamıştır. TGSO, kendisinden önceki senelerde eğitime başlayan ve yukarıda belirtilen iki okulda, TGSO'da açılacak bölümler bulunmasına rağmen DTGSYO, sanat, bilim ve teknik üçlemesini içine alacak, ülkenin ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olacak, yerli üretime kimlik ve nitelik kazandıracak, Türkiye'deki tasarım ve sanat eğitim-öğretim okulları arasında farklı ve ayrı bir yere sahip olması öngörülen bir okul olacaktır (Ak, 2019a: 85). Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Bölümü 1932 yılında kurulmasıyla bu girişim, Cumhuriyet ertesinde sanatla sanayiye, özerk sanatlarla uygulamalı sanatları birleştirmenin ilk etabı sayılır. Kurucu öğretim kadrosu, önceden Enstitü'nün başında olan, aynı zamanda dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından seçilerek Almanya'ya gönderilmiş ve burada Bauhaus etkisine girmiştir (Artun, 2019b: 13).

Resim-İş bölümünün temel amacı iki koldan yol alır. Birincisi, Akademi'nin İstanbul'la sınırlı kaldığı “çağdaşlaşma” hareketini eğitimciler aracılığıyla Anadolu'ya götürmek, ikincisi ise sanat ve zanaatı birleştirerek sanatın toplumsal amacını yeniden keşfetmektir (Aliçavuşoğlu, 2019: 23).

Gazi Eğitim Resim-İş Eğitimi'nin kurucuları, Almanya'da eğitim aldıkları okulların benzerlerini ülkemizde de açmak istemişlerdir. Bu görevi icra edenler, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün eğitimcileri Hayrullah Örs, Hakkı İzet, Ferit Apa, Sait Yada ve Hakkı Uludağ hocalardır. Bu hocalardan oluşan ekip, araştırmalarını bir teklif olarak o dönemin Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürü Ferit Saner'e sunmuşlardır. Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olan Mustafa Aslier, Almanya'ya 1953'de grafik sanatlar eğitimi almak için gönderildiği zaman, bu yeniliklerin ve gelişmelerin farkına varmıştı. (Aslier, 2019: 304).

Gazi Eğitim ve Bauhaus ilişkisi konusu irdelenirken kurucularının dilinde doğrudan atıfta bulunma ya da kavram ve terim olarak telaffuz etme görülmeyebilir; ama devrimci bir yolda ve dünyanın kültür ve eğitim politikalarını izleyen bir ülkenin bu eğitim hareketlerine ilgisiz kalması düşünülemezdi. Ayrıca tarihi müttefiki olan Almanya gibi aynı savaşın yıkımları arasından yeni bir çıkış arayan, Alman eğitim ve kültürünü iyi bilen Cumhuriyet aydınlarının bu hareketi görmezden gelmesi söz konusu olamazdı. 1930'larda Resim İş Bölümü'nün ve daha sonra Köy Enstitüleri'nin kurucularından ve baş yöneticilerinden olan Tonguç, 1918'den itibaren Bauhaus'un aktif yıllarında Almanya'da eğitim görüyordu. Tonguç gibi iş eğitimi, okul müzeleri, tatbikat okulları ve ders aletleri gibi alanları inceleyen ve yaşama transferi için uğraşan birinin konuşma ve yazılarında ‘izm’leri, ideolojileri terminoloji olarak kullanmaması Bauhaus gibi bir okulu ilgi alanına almaması anlamına gelmez ve düşünülemez. Kaldı ki Tonguç’larla aynı dönemlerde Atatürk tarafından Almanya’ya eğitime gönderilmiş Refik Epikman gibi bir Cumhuriyet ressamı, ve Cengiz Kan, Barutçu, Uludağ, Sait Yada gibi eğitim insanları Gazi Eğitim’in kadrosunu oluştururken ünvanları, statüleri, diplomaları değil, alanlarındaki yetkinlikleri ölçüt sayılmıştır. Nitekim Barutçu, Yada ve Mustafa Aslier 1957’de, Bauhaus ilkeleri doğrultusunda Alman eğitimcilerle birlikte eğitim için kurulan, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu (TGSYO)’nun kurucuları olmuşlardır. Gazi Eğitim’in uzun yıllar görev yapan kadrosu incelendiğinde Necdet Pençe, Barutçu, Cengiz Kan, Apa, Veysel Erüstün, Hidayet Telli, Nevide Gökaydın, Mustafa Tömekçe, Hüseyin Fehmi Özcan, Kayıhan Keskinok, Adnan Turani, Muammer Bakır gibi eğitimcilerin ortak özelliğinin Bauhaus düşüncesini taşıması olduğu gözlemlenebilir. Bu eğitimcilerin üstlendikleri atölye sistemi özgürlüğe, yaratıcı üretime, sanatın yaşamın her alanına yansımaları amaçlayan çabalara dayanır (Pekmezci, 2019: 57).

İstanbul Teknik Üniversitesi hocası Prof. Sabri Oran, 1954’de Prof. Paul Bonatz’ın öğrencisi Prof. Dr. Ing. Adolf G. Schneck’e TGSO’yu kurması için teklifte bulunmuştur. Prof. Schneck teklifi kabul ederek 1 Kasım 1955 tarihinde resmi olarak Maarif Vekâlet’ince TGSO’yu İstanbul’da kurmak için görevi üzerine almıştır. Prof. Schneck’in 16 Aralık 1954 tarihinde Maarif Vekâleti tarafından Türkiye’ye davet edilmesini müteakip ziyaret, 1955 yılının ocak ayında yapılmıştır. Türkiye’ye gelen Prof.

Schneck, Maarif Vekâleti'ne (dönemin Milli Eğitim Bakanlığı) ait meslek okullarında eğitim sistemi incelemesi yapmış ve birkaç hafta boyunca yaptığı araştırma ve incelemeler neticesinde TGSO'nun Türkiye için yerinde ve gerekli olduğuna karar vermiştir.

Prof. Schneck, okulun kuruluşuna ilişkin 22 Mart 1955 yılında Maarif Vekâleti'nde genel müdür olarak görev yapan Ferit Saner'e kırk iki sayfa tutan bir rapor sunarak, okulu kurarken izleyeceği yolu açık, kapsamlı ve geniş bir şekilde açıklamıştır. Prof. Schneck, düzenlediği raporda Bauhaus'a ilişkin düşüncelerini iletmiş, yanı sıra Türkiye ile Avrupa'daki meslek eğitimi veren okullar arasındaki uygulamaya dair farklılıkları da belirtmiştir. Prof. Schneck, raporundaki düşüncelerini özetle şöyle belirtmişti; *"Devletiniz iyi zanaatçılara ihtiyacı olduğunun ve bu iş için sağlam ve ciddi bir eğitimden geçmiş uzmanlara ihtiyaç olduğunun farkındadır. Avrupa'da ise durum bunun tam olarak aksidir. Genç zanaatkârlar, ya bağımsız çalışan zanaatkârların yanında yetişirler ya da işi, sanayi kurum ve kuruluşlarının işletmelerinin atölyelerinde öğrenirler."* Schneck, okul için bir yönetmelik hazırlamış, ders programlarını ve uygulanacak olan usul ve yöntemleri tespit etmiş ve de eğitim verecek yabancı ve yerli hocaları belirlemiştir. Diğer yandan bütün bölüm şeflerinin ilk verdiği derslere girmiştir. Ayrıca okulun uygulanacak olan eğitim ve öğretim sistemini, ders araç-gereçlerinin temin edilmesini ve atölyelerin tesis edilmesini, Almanya'daki bazı fabrikalarla iletişime geçmiş, birçok ders malzemesi ile örneklerin bedelsiz olarak gönderilmesini de sağlamıştır. Prof. Schneck, okulun giriş sınavlarının düzenlenmesini üstlenmiş, bizzat sınavlara katılıp, sınav sonuçlarının incelenmesinde görev yapan jüride yer almıştır (Ak, 2019b: 86).

Okul, Bakanlar Kurulu kararıyla 1 Kasım 1955'de "Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu" adı altında kuruldu. 1956 yılında, eğitim programını geliştirmek ve görev alacak öğretim elemanlarını belirlemek üzere Prof. Dr. Adolf Schneck danışman olarak görevlendirildi. Okul, Ekim 1957'de, Türkiye'den ve Almanya'dan seçilen konularında uzman olan öğretim elemanları ile Beşiktaş'ta, Dolmabahçe Sarayı Baltacılar Dairesi olarak bilinen binada öğretime başlamıştır (Ashier, Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Görsel 13. Gazi Eğitim Enstitüsü 10. Yıl Mezunları Sergisi, İsmet İnönü ve H. A. Yücel Sergide.

Kuruluş yılında, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik, Tekstil Sanatları, Grafik Sanatlar, Seramik, Dekoratif Resim, Mobilya ve İçmimarlık bölümleri olmak üzere ilk beş bölümü ile birlikte açıldı (Marmara Üniversitesi, GSF, Erişim Tarihi: 19.11.2020).

Kuruluş döneminde Asher, okulun tanıtım kitapçığında;

“Okul, her bölüm için Almanya’dan gerekli ve yeterli sayıda uzman eğitici getirerek, batının örnek kurumlarının eğitim metodunu uygulamaya başlamıştır. Yurtiçinden nitelikli öğretim elemanlarıyla daha da genişletilen öğretim kadrosuyla okul, endüstride ileri ülkelerinin benzeri kurumlarında erişilen eğitim ve tasarım kalitesini rahatlıkla takip edebilmiştir. Bu takip ve yabancı uzmanların katkıları, okulun eğitiminde bir taklit havası doğurmuş değildir. Öğrencinin kişisel yaratıcı gücü ile madde ve teknik arasında en yakın ilişkiyi kurma şeklinde özetlenebilecek eğitim metodu öyle başarılı olmuştur ki, okula hiçbir şekilde nitelikli sanat eğitimi almadan gelen öğrenciler bile, dört yıl gibi kısa bir sürede birer sanatçı kişiliğine ulaşmışlardır. Okulda öğrencilere hazır, bilinen formları öğretmek veya birebir uygulamak diye bir yol ve yöntem yoktur. Öğrencinin kendisi buluşa ve yaratmaya yönlendirilmekte ve yaratabildiği eserlerin bilincine varmasına yardımcı olunmaktadır.”

diyerek okulun ana fikrini ifade etmiştir (Asher, Erişim Tarihi: 20.11.2020).

TGSO’nun kayda değer özelliklerinden biri de, seçilen öğrenci temsilcilerine bölüm kuruluna, okul kuruluna ve okul genel kuruluna katılabilme imkânı verilmesiydi. Bauhaus Okulu’ndaki gibi, aynı uygulama, TGSO’da da demokrasi yöntemi olarak tatbik edilmişti. Okulda sergiler çok önemliydi, açıldığı günden günümüze dek TGSO, okul sergilerini önemle uygulayan bir kurum olmuştur. Bu sergiler, her yıl düzenlenerek zamanla geleneksel hale gelmiştir. Öğrencilerin öğrenim yılı boyunca yaptıkları ve aynı zamanda diploma ödevleri olan bu eserler, izleyicilere sunulur, sergi mekânları genellikle okul koridorlarından oluşurdu. Ayrıca, yurtiçi ve yurtdışında öğretim elemanlarının ve öğrenci çalışmalarından oluşan karma ve bireysel sergiler düzenlenmiştir. Yıllonları düzenlenen bu sergiler, sadece öğrencilerin ürettikleriyle izleyicilerin eleştirilerine ve takdirlerine sunulmuş etkinlikler değildi. İş insanlarının da takip ettiği sergiler, yapılacak iş tekliflerine de sebep olmaktadır ki, böylece öğrencilerin sektörel olarak iş olanakları da geliştirilmişti (Ak, 2019: 87).

DTGSYO, 1962 yılında eğitim ve öğretim programında yeni düzenlemeler yaparak dört yıllık lisans eğitime geçiş yaptı. Bauhaus Okulu anlayışıyla kurulan okulun amacı, çağın gereksinimi olan araştırmacı, yenilikçi, yaratıcı ve uygulamacı bireyler yetiştirmektir. Bu gaye ile eğitim ve öğretim programları sürekli güncellendi. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu, 20 Temmuz 1982 tarihinde YÖK kapsamında, Güzel Sanatlar Fakültesi olarak, Marmara Üniversitesi bünyesine dâhil oldu. Fakülte, 1986 yılında Beşiktaş’tan Acıbadem kampüsüne taşındı. Bugün MÜGSF’nin Seramik-Cam, Resim, Heykel, İçmimarlık, Grafik, Tekstil, Endüstri Ürünleri Tasarımı, Geleneksel Türk El Sanatları, Film Tasarımı, Fotoğraf, Müzik ve Temel Sanat Eğitimi, olmak üzere on iki bölümü bulunmaktadır. M.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, lisans eğitiminin yanı sıra, 1992 yılında kurulan Güzel Sanatlar Enstitüsü

bünyesinde Yüksek Lisans ve Sanatta Yeterlik eğitimini de sürdürmektedir (Marmara Üniversitesi, GSF, Erişim Tarihi: 19.11.2020).

Tatbiki’de Seramik

Seramik-Cam Bölümü ülkenin önemli seramik ustalarından Hakkı İzzet tarafından “Seramik Sanatları Bölümü” adıyla kurulmuştur. Hakkı İzzet uzun yıllar Seramik Sanatları Bölümü’nde öğretim elemanı olarak çalışmış ayrıca, Okul Müdürlüğü ve Bölüm Başkanlığı görevlerinde de bulunmuştur. Bu bölümün kuruluş amacı, “ülkenin seramik ve porselen sanayinin ihtiyacını karşılayacak insan kaynağını yetiştirmek” olarak belirlenmiştir.

Görsel 14. Tatbiki, Seramik Bölümünün İlk Bölüm Başkanı Hakkı İzzet

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu’nun ilk yıllarında “Seramik Sanatları Bölümü” olan bölüm adı 1960 yılında “Keramik”, 1965 yılından sonra da yine “Seramik Sanatları” olarak değiştirilmiştir. 1982 yılında Marmara Üniversitesi çatısı altında Fakülte olunması ile birlikte “Seramik Bölümü”, 1991 yılında da Cam Anasanat Dalı’nın kuruluşuyla birlikte “Seramik-Cam Bölümü” olarak isimlendirilmiştir (Marmara Üniversitesi, GSF, Seramik, Erişim Tarihi: 19.11.2020).

Bauhaus’un Dornburg seramik atölyesinde esen rüzgârı elbette Tatbiki’nin seramik atölyelerine de ulaşacaktı. Teknolojiyi atlamadan, sanat, zanaat ve işlevselliği bir arada amaçsal yorumlarla yürüten Bauhaus seramikçilerinin ana fikri, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu’nda Seramik Bölümü’nün de kuruluş amacı ve temasıydı.

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu, Resim Heykel Müzesi ile birlikte Dolmabahçe Sarayı müstemilatındandır (Eraktan, 1968: 4671). İlginç bir tesadüftür ki Dornburg seramik atölyesinin, kraliyet binaları içinde kalan at ahırlarında konuşlandığı gibi, Tatbiki de Dolmabahçe Sarayı müstemilatı içinde Baltacılar Dairesi binasına yerleştirilmişti. Yine hoş bir tesadüf olsa gerek, Seramik Bölümü atölyelerinin de bina içinde zeminde eski at ahırlarının bulunduğu alanda yer aldığı rivayet edilir.

Görsel 15. Tatbiki Seramik Bölümünün İlk Öğrencileri, Güngör Güner Arşivinden.

Görsel 16. Tatbiki Temel Sanat Atölyesi

1971-72 yıllarında, Mustafa Aslıer'in Dekanlığı ve Erdinç Bakla'nın bölüm başkanlığı döneminde hazırlanan okul tanıtım broşüründe seramik bölümünün amacı ve eğitim tarzı;

“Seramik Bölümünün amacı, endüstriyel seramik sektörüne ve el sanatlarına hizmet sağlayacak nitelikte seramik kapsamındaki bütün konular kapsamında, estetik ve teknik olarak eğitilmiş araştırmacılar ve uygulayıcılar yetiştirmektir. Bu amacın nitelediği öğretim özelliği, teori ile pratik beraberliğinde fonksiyonel sanat yapmaktır. 1957 yılında öğretime ilk seramikçimiz Hakkı İzzet önderliğinde başlayan Seramik Bölümü, kuruluşundan itibaren devamlı olarak aşama göstermiş, öğretim üyesi kadrosuna genç elemanlar katarak yapısını güçlendirmiştir. Hakkı İzzet ayrıca okul yönetiminde de görev almıştır. Çoğunluğu okulumuzdan yetişen genç eğiticiler yurt içi ve yurt dışında kazandıkları ödüller ve açtıkları sergilerle değerlerini kabul ettirmişlerdir. Öğretim; yurdumuzun ekonomik, endüstriyel koşulları ve çağdaş sanat kavramı beraberliğinde yürütülür. Türkiye'nin seramik alanında gereksinim duyduğu nitelikte eleman yetiştirmek kaygısıyla seramiğin tüm bilgisi verilir. Tam olarak dört yıl devam eden eğitim, temel sanat eğitimine paralel olarak verilen şekillendirme bilgileri ile başlar. Malzeme tanımı yapılır. Aynı yarıyılta teknik resim öğretilir. Bu dersin kapsamına form araştırması ve seramikle ilgili araçların çizimi girer. İkinci sınıfta seramik teknolojisi ve uygulama öne alınarak genel seramik bilgileri verilir. Ayrıca seramik bezeme teknikleri gösterilir. Böylece öğrenci malzemeyi tanır, temel uygulamaları öğrenir. Bunun yanı sıra biçimlendirme, rötuş, kurutma, sırlama ve pişirim yöntemleri öğretilir. Üçüncü sınıfta endüstriyel yapı seramiği, endüstriyel seramik ve kullanma eşyaları için tasarım çalışmaları başlar. Bu sınıfta öğrenci tasarım açısından geliştirilir. Ayrıca seramik teknikleri dersinde hammadde bilgisi verilerek özellikleri tanıtılır. Sırlama ve sır deneyleri yapılır. Üretim hesapları ile genel bir maliyet çıkarılması öğretilir. Dördüncü sınıfta geniş bir tasarım uygulaması içinde daha çok pratik yapma ortamı ve olanağı sağlanır. Atölyeler arası koordinasyon sonucu belirli konular tüm bir beraberlik içinde halledilir.

Ortaya çıkan eser tümüyle sağlam bir teknik bilgi ve yeteneği ortaya koyar. Bütün bu uygulamalar için gerekli olan teknik veriler ve atölyeler belli kaidelerle sürekli olarak çalışmaya açıktır.”

şeklinde ifade edilmiştir (Asher, Erişim Tarihi: 20.11.2020).

Bauhaus ekolü seramikçiliği göstermiştir ki, seramik sanatının çıkış merkezi geleneksel çömlekçilik zanaatıdır. Bauhaus seramikleri, Bürgel çanak çömlek geleneğinden güçlü bir şekilde etkilenmiştir. Dornburg atölyesi ustabaşı Max Krehan, zanaatını bu çömlekçi yerleşiminin geleneğinde öğrenip geliştirmişti. Dornburg'daki çalışmalarının ve öğretiminin temeli buydu.

Tıpkı Bürgel’li çömlekçi Max Krehan’ın Bauhaus Dornburg atölyesinde yaptığı gibi, sanat çevresinin yakından tanıdığı Hasan Usta 1961’de Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu’nun Seramik Bölümü’nün torna kısmına davet ediliyor ve uygulamalı derslerde yerini alıyordu (Erbay, 2009: 91).

Çömlekçilik çıkışlı “Seramik Eğitimi” ve birlikte “Temel Sanat Eğitimi” Tatbiki’de en iyi betimleyen ve uygulayan hoca olarak bilinen Prof. Güngör Güner, verdiği eğitimin yanısıra yaptığı çalışmalarla da geleneksel Anadolu Çömlekçiliğine büyük katkılarda bulunmuştur. “*Seramikçilerin çömlekçi çarkı diye bir aleti var biliyorsunuz. Bu bizim çok önemli bir aletimiz, ta eski çağlardan beri hala kullanılan çok az değişime uğramış bir aletimiz.*” diyen Güner, aynı zamanda binlerce yıllık bir Anadolu geleneğini de eğitim konseptinin merkezine almıştır (Güner, 2008: 56). Seramik tornası çıkışlı yaptığı çağdaş yorumlu eserler de, kendisini bu alanda öne çıkarmıştır. Güner’in seramik eserlerinde, sır ve form teknikleri ile birlikte yaptığı çağdaş yorumlamalarda Bauhaus seramiğinin ruhu hissedilir. Öğrencilerini temel sanat eğitimi ilkelerinden hareketle özellikle seramik tornası ile şekillendirilmiş çaydanlık, çay ve kahve fincan ve tabakları üzerinde yoğunlaştırmıştır.

Güngör Güner, eğitimcilikle sanatçılığı birlikte yürüten sanatçılarımızdandır. Çömlekçi çarkını ustaca kullanır. İnce camsı sırlarla, toprak renklerini doğal bir uyum içinde kullanır (Erbay, 2009:101).

Görsel 17. Prof. Güngör Güner’in 70’li Yıllarda Çömlekçilik Saha Araştırması

Ayrıca Güner'in, sırlı formları Theodor Bogler'in Dornburg atölyesinde çalıştığı kap formlarını andırır. Ancak Güner, bu sır tekniği benzerliğinin ötesinde çok daha farklı estetik yorumlarla eserlerini ortaya koymuştur. Dornburg seramiği ruhunu belirgin şekilde öne çıkaran Güner'in yanısıra Tatbiki, birçok değerli seramik akademisyeni ve sanatçı yetiştirmiştir.

Güncel olarak Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tanıtım web sayfasında da ifade edildiği gibi, Aynı zamanda İsviçre merkezli, Uluslararası Seramik Akademisi (I.A.C.) üyesi olan Seramik ve Cam Bölümü, özgün seramik ve cam sanatçıları yetiştirmenin yanında bu dallarda estetik ve teknik nitelikleri yüksek, seramik-cam endüstrisinin gereksinim duyduğu tasarımcılar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim, öğrenciyi seramik ve cam olgusunun doğası, teknolojisi ve olası her türlü biçimlendirme yöntemleri ile tanıştırmak, zaman içinde bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamak amacıyla kuramsal ve uygulamalı olarak sürdürülmektedir.

Görsel 18. Güngör Güner'in Seramik Çalışmaları

Görsel 19. DTGSYO-Beşiktaş ve Marmara Üniversitesi GSF-Acıbadem

Görsel 20. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Atölyesi

Sonuç

Yirminci yüzyıl, endüstrileşmenin, kentleşmenin, göçlerin ve yeni icatların sağladığı ivme ve güvenle geçmişi inkâr ederek, her alanda statükoya karşı gelerek, sanatın politik bir güç olarak dünyayı değiştireceğine duyulan inanç ile başladı. Kuşkusuz, doğal olarak ne denli ileriye hareket edilmişse o denli eskiyi korumak isteyenler olmuştur. Bu da yirminci yüzyıl başının hem politik hem kültürel olarak çarpıcı karşıtlıklardan oluştuğu anlamına geliyor. Değişimlerin doğal etkisi olarak eğitim sistemleri gözden geçirilmiş, birçok yerde yeni eğitim yöntemleri ortaya çıkmıştır. Yeni endüstriler üretimde gereken yeni işleyiş ve kullanım bilgileri kadar, yenedünyayı anlamaya yarayacak yeni düşünce tavırlarına da ihtiyaç duyuyordu. Öte yanda, yeni üretimler, yeni mimari, yeni kentler ve yeni eğitim sistemleri yanında bir de bütün bunlara ivme veren yeni, kalıba sığmayan kişilikler çağıdır yirminci yüzyıl başı. Birçok üretimi ve eğitim yöntemini rasyonel olarak anlatmak mümkün olsa da, yirminci yüzyılın modern karakterini oluşturan dâhileri rasyonel bir şekilde anlatmak kolay olmayacak. Bauhaus öncü ve avant-garde tavırların neden olduğu yeni bir eğitim, düşünme ve üretme olayıdır ve yeniliklerin gündeme getirdiği yapı ve mimarlık, klasik ve yerel kültür, avant-garde ve gelenekçilik zıtlaşmalarının çözüldüğü yeni bir eğitim yapısıdır. Bauhaus Avrupa'da avant-garde'ın gelişmesinde büyük bir rol oynadı (Erzen, 2019b: 13).

19. yüzyıldan itibaren, endüstrileşmenin hayatın her alanında görülen yansımaları ile birlikte gereksinim oluşturan eğitim reformlarının üretimsel ve yapısal olarak en güzel örneği şüphesiz Bauhaus Okulu olmuştur. Endüstrinin ekonomik ve teknolojik olarak güçlenen bağları, pazar ekonomisine uyarlı bir üretim tarzının sistemsel olarak realize edilmesinde ve Bauhaus Okulu prensiplerini esas alan tasarım eğitiminin bütün dünyada ilgi görerek kabul görmesinde önemli rol oynamıştır. Bundan dolayıdır ki bugün, tekstilden otomotiv sektörüne kadar neredeyse hemen her sektörde güzel sanat ve estetik merkezli bir “tasarım” anlayışı egemendir.

Günümüzde seramik endüstrisi, mutfak gereçlerinden uzay başlıklarına, ileri seramiklere seramik kaplama malzemelerine, sağlık gereçlerine, süs eşyalarına, refrakter, yapı malzemelerine kadar birçok alanda önemli bir endüstri dalıdır. Ülkemizde, 1950'li yıllarda, atılım yapan seramik endüstrisi, 1980'lerden sonra hızlı bir gelişim temposuna girmiştir. Son yirmi yılda, üretim yapan fabrika sayısı ve üretim de hızla artmıştır (Erbay, 2009: 85). Seramik, ekonomik anlamda da ürüne büyük ölçüde değer katan tasarım anlayışının ve estetik farkındalığın yer ettiği bir sektördür.

Werkbund'un “sanat ve zanaat işbirliği” kapsamında başlattığı değişim, Bauhaus Okulu'nun temel düşünsel yapısını oluşturmuş ve Bauhaus'u . “Sanat ve Teknoloji: Yeni Bir Birlik” mottosuyla yola çıkarmıştır. Okulun ilk kurduğu atölyelerden olan Dornburg Seramik Atölyesi de bu anlayışı, seramik özelinde günümüze taşımış ve ülkemizde de Tatbiki kökeninde güzel sanatlar eğitimimize damgasını vurmuştur.

Bauhaus çıkışlı Tatbiki Güzel Sanatlar Ekolünün günümüzdeki görüntüsü olan Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, bugün ilk dönemlerinin Bauhaus ruhunu ve amacını ilkeler bazında kısmen de olsa özellikle seramik bölümünde

gerçekleştirebilmektedir. Bauhaus öğretisinde teknik ve sanat birlikteliği yani sanatın endüstriyel üretime yansımaları sistematik olarak var olmamakla birlikte yine de bu sistem dışında mezun öğrenciler, seramik sektörüne ciddi anlamda teknik ve tasarımsal katkılar sağlayabilmektedirler. Tatbiki döneminden itibaren seramik sektöründe öne çıkmış bazı firma ve kuruluşlarla işbirliği bazında zaman zaman temaslarda bulunulmuş ancak bu ilişki kurumsallaşamamıştır. Ülkemizdeki nitelikli kil yataklarının varlığı ile birlikte, seramik sektörünün üretim avantajlarına kültürel ve sanatsal yapıyı da dâhil edersek oluşturulabilecek birliktelik ve bu işbirliğinin sürdürülebilirliği, okulun kökeninden gelen ana fikri temelinde, sektörel olarak seramik endüstrisine de kuşkusuz çok değerli katkılar sağlayacaktır.

Anadolu coğrafyasına pişmiş toprak kültürü elbette Bauhaus’la gelmedi. Seramik üretimi ve sanatı, çömlekçilik olarak bu topraklarda yüzlerce merkezde binlerce yıl yaşadı. Ancak Bauhaus öğretisi ve Dornburg atölyesi, çömlekçiliğin salt bir zanaat olmadığını, estetik ve işlevsel birliktelikle sanata ve endüstriye evirilebileceğini bize fark ettirdi.

Son Notlar

- (1) Gazi Üniversitesinin temelini oluşturan Eğitim Fakültesi 1926 yılında, Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde Çağdaş Öğretmenler yetiştirmek için Orta Muallim Mektebi adıyla kurulmuştur. 1929 yılında, Ankara Erkek İlköğretmen Okulu ile birlikte şimdiki Gazi Üniversitesi Rektörlüğü binasına taşınarak adı "Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü" olarak değiştirilmiştir. 1929-1948 arasında Resim-İş, Beden Eğitimi, Müzik, Eğitim (Pedagoji), Fransızca, İngilizce, Almanca bölümleri kuruldu. Bu arada 1947 yılında, “Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü” olan adı değiştirilerek “Gazi Eğitim Enstitüsü” ne dönüştürülmüştür. Okulumuz 1980 yılında MEB kararıyla Eğitim Enstitülerinin adı Yüksek Öğretmen Okuluna dönüştürülerek 4 yıllık eğitim veren "Gazi Yüksek Öğretmen Okulu" olmuştur. 1982 yılında Gazi Üniversitesinin kurulmasından sonra Gazi Üniversitesi bünyesinde "Gazi Eğitim Fakültesi" adı ile eğitime devam etmiştir. (<http://gef.gazi.edu.tr/>)

Kaynakça

- Ak, B. (2019). “Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu: Bauhaus’un Türkiye’de Tatbiki”. *Mimar-İst, Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi*, S65, 83-87.
- Akurgal, E. (1998). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Nuru Matbaacılık.
- Aliçavuşoğlu, E. (2019). “Bauhaus Geleneği ve Günümüz Sanatına Yansımaları”. *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Artun, A. (2019b). “Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus”. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Artun, A. Aliçavuşoğlu, E. (der.). (2019). *Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı; Türkiye’de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi ve Bauhaus*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Artun, A. (2019a). "Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı". *Skop Dergi*, E dergi: S14.
- Aşier, M. (2019). Mustafa Aşier, "Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu Eğitim İlkelerinin ve Çalışma Yöntemlerinin Uygulanmasında Alman Bauhaus ve Werkkunstschule Adlı Okulların Etkinlikleri". İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bingöl, İ. E. (2019). "Bauhaus'dan Önce: Deutscher Werkbund ve Osmanlı İmparatorluğu". *Mimar-İst Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi*, Yıl: 19, S64.
- Eraktan, H. (1968). "Dolmabahçe Camii", *İstanbul Ansiklopedisi*, 9.cilt, İstanbul: Koçu Yayınları.
- Erbay, G. (2009). 20. Yüzyılda Çağdaş Türk Seramik Sanatı'nda Avrupa Kaynaklı Etkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erzen, J. (2009a). "Mimarlık Tarihi Bauhaus'un 90.Yılında". *Mimarlık Dergisi*, S349.
- Erzen, J. (2019b). "Bauhaus: Kuram ve Pratik". *100.Yılında Bauhaus*, Dosya 44, S13, Ankara: Mimarlar Odası Yayınları.
- Güner, G. (2008). *Bauhaus Ekolü Işığında Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ve Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinin Dünü-Bugünü*, İstanbul: Ege Basım, MÜGSF 50.Yıl Yayınları.
- Güner, H.E., Gün, D.(2019). "Bauhaus'u Orta Anadolu'ya Aşılamak" Bauhaus'un Uzak Yankıları, *Mimar-İst. Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi*, S65.
- Pekmezci, H. (2019). "Yeni Bir İnsan, Yeni Bir Toplum Tasarımı: Bauhaus ve Gazi Eğitim", Dosya 44, Ankara: Ankara Mimarlar Odası Yayını.
- Sarıkavak, K.N. (2019). "20. Yüzyıl Sanat ve Tasarım Eğitiminde Bauhaus'un Önemi". Ankara Mimarlar Odası Yayınları, Dosya 44, 63-65.
- Sezer, Ö. (2019). "Bauhaus'un Modern Mimari Kültürünün Yayılmasındaki Rolü", Bauhaus'un Uzak Yankıları, *Mimar-İst, Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi*, S65.
- Shinner, L. (2004). *Sanatın İcadı*. (Çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İnternet Kaynakça

- Aşier, 1971-72, DTGSYO Tanıtım Kitapçığı, Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği, Taha Toros Arşivi) <http://earsiv.sehir.edu.tr/>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020).
- Bauhaus and Modernism: From Thuringia, <https://www.visit-thuringia.com/travel-hotel-holiday-tour/the-bauhaus-128729.html>.(Erişim Tarihi: 05.10.2020)
- BauhausKooperation,<https://www.bauhauskooperation.com/knowledge/thebauhaus/training/workshops>. (Erişim Tarihi: 14.11.2020).

ChronologieDesBauhauses,

https://www.bauhausbookshelf.org/chronik_chronologie_1919_1933.html.
(Erişim Tarihi: 12.11.2020).

Hans-Peter Jakobson, The World in the Province from the Province to the World-
Bauhaus Ceramics in an International Context, <http://www.bauhaus-imaginista.org/articles/5295/the-world-in-the-province-from-the-province-to-the-world>. (Erişim Tarihi: 05.10.2020).

Marmara Üniversitesi, GSF. <https://gsf.marmara.edu.tr/fakulte/tarihce>. (Erişim Tarihi: 19.11.2020).

Marmara Üniversitesi, GSF, Seramik, <http://sr.gsf.marmara.edu.tr/genel-bilgiler>,
(Erişim Tarihi: 19.11.2020).

What exactly was the Bauhaus?,

<https://www.grandtourofmodernism.com/magazine/the-bauhaus/magazine-bauhaus100/what-exactly-was-the-bauhaus/>. (Erişim Tarihi: 10.11.2020).

Görsel Kaynakça

Görsel 1. Bauhaus Yöneticileri, <https://www.arktiera.com/haber/bauhausun-yoneticileri>. (Erişim Tarihi: 23.08.2020).

Görsel 2. Walter Gropius, Bauhaus Eğitim Müfredatı, 1922. Kaynak: Magdalena Droste, Bauhaus: 1919 – 1933 (Köln: Benedikt Taschen Verlag, 1990), 35.

Görsel 3. Eski At Ahırlarında Yerleştirilmiş Dornburg Seramik Atölyesi, Şimdi Müze, https://de.wikipedia.org/wiki/Keramische_Werkstatt_am_Bauhaus#/media/Datei:DornburgMarstall.jpg. (Erişim Tarihi: 21.08. 2020).

Görsel 4. Bauhaus Dornburg Çömlek Atölyesinden 1920'lerden Görüntüler, http://ghdi.ghi-dc.org/print_document.cfm?document_id=4305. (Erişim Tarihi: 21.08.2020).

Görsel 5. Gerhard Marcks, https://en.wikipedia.org/wiki/Max_Krehan. (Erişim Tarihi: 26.09.2020).

Resim 6. Max Grehan 1920'lerin başı, https://en.wikipedia.org/wiki/Max_Krehan. (Erişim Tarihi: 26.09.2020).

Görsel 7. Seramik Atölyesinden Görüntüler – Dornburg Seramik Müzesi <https://www.visit-thuringia.com>. (Erişim Tarihi: 23.08.2020).

Görsel 8. Gerhard Marcks tarafından bezenmiş Max Krehan'ın çömleği, Bauhaus Fotoalbum, kopya: Archiv Jakobson, © VG Bild-Kunst, Bonn 2019.

Görsel 9-10. Theodor Bogler: Çay ekstresi sürahesi, 1923 civarı, Seramik Müzesi Bürgel - Ernst von Siemens Sanat Vakfı'ndan, Münih, <https://www.visit-thuringia.com/travel-hotel-holiday-tour/the-bauhaus-128729.html>. (Erişim Tarihi: 18.11.2020).

- Görsel 11.** Bogler'in modüler çaydanlığı, <https://bauhaus-keramik.de/en/>. (Erişim Tarihi:18.11.2020).
- Görsel 12.** Otto Linding: Büyük Sürahi, <https://bauhauskeramik.de/en/bauhaustoepferei/>. (Erişim Tarihi: 21.11.2020).
- Görsel 13.** Pekmezci, H. (2019). Gazi Eğitim Enstitüsü 10.yıl Mezunları Sergisi, Sağdan: H. Ali Yücel, İsmet İnönü, Esat Altan, R.Ş. Sirer ve Resim-İş Bölümü Sergi Broşürü (H. Pekmezci Kişisel Arşivinden) Ankara Mimarlar Odası, Dosya 44, 2019, *Prof Dr. Hasan Pekmezci, Yeni Bir İnsan, Yeni Bir Toplum Tasarımı Ve Gazi Eğitim*, s.57.
- Görsel 14.** Hakkı İzzet, <https://www.facebook.com/Dartgaleri/photos>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020).
- Görsel 15.** Ak, B.(2019)Tatbiki Seramik Bölümünün İlk Öğrencileri,“Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu: Bauhaus’un Türkiye’de Tatbiki”, Dört Aylık Mimarlık Kültürü Dergisi, Sayı: 65, s. 86.
- Görsel 16.** Seramik Temel Sanat Atölyesi, <https://evetbenim.com>. (Erişim: 07.10.2020).
- Görsel 17.** Güner, G. (1988:7). Profesör Güngör Güner’in saha araştırması, Mustafa Kemal Paşa Çömlekçileri ile Anadolu’da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik [Ak yayınları Kültür serisi 1988:7.
- Görsel 18.** Güngör Güner’in Seramik Çalışmaları, <http://www.gungorguner.com/cv.html>. (Erişim: 10.12.2019).
- Görsel 19.** DTGSYO-Beşiktaş ve Marmara Üniversitesi GSF-Acıbadem, <https://gsf.marmara.edu.tr/fakulte/tarihce>. (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- Görsel 20.** Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Atölyesi, <https://gsf.marmara.edu.tr/fakulte/tarihce>. (Erişim Tarihi: 19.11.2020).